

ДЕРЖАВА ТА ПРАВО

УДК 341.23

В.М. ШКАБАРО,

*кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ

У статті досліджуються міжнародно-правові стандарти управління територіями, проблеми взаємодії міжнародного і внутрішнього права держави, питання імплементації норм міжнародного права у внутрішнє законодавство України, роль цих норм для забезпечення внутрішнього правопорядку держави. Проаналізовано міжнародні нормативно-правові акти, що визначають міжнародно-правові стандарти організації та розвитку територій і місцевої демократії. Обґрунтовано висновок, що велику роль у забезпеченні якісного управління територіями відіграють міжнародні нормативно-правові акти (міжнародні договори, конвенції, декларації та інші міжнародні документи), у яких закріплено міжнародні норми, принципи, правові та організаційні засоби, умови і вимоги, за допомогою яких здійснюються забезпечення і охорона статусу адміністративно-територіальних одиниць.

Ключові слова: територія держави, міжнародні нормативно-правові акти, місцева демократія, адміністративно-територіальний устрій, адміністративно-територіальна одиниця, місцеве самоврядування.

У цей час світ істотно змінився: взаємозв'язок і взаємозалежність держав поглиблюються, життя кожної країни все більшою мірою визначається її зв'язками із зовнішнім середовищем, число і значення глобальних проблем зростає. Зрозуміло, що ці проблеми можуть бути вирішені тільки спільними зусиллями держав, а від їх вирішення залежить благополуччя кожної людини. Такі обставини визначають неминучість поглиблення взаємодії міжнародного і національного права.

Взаємодія міжнародного і внутрішнього права з практичної точки зору вимагає застосування норм міжнародного права таким чином, щоб вони могли практично застосовуватися в правовій системі держави й у необхідних випадках національними судами [1, с. 34]. Деякі автори вважають, і з цим не можна не погодитися, що в системі права України створюється міжгалузевий інститут імплементації норм міжнародного права [2, с. 238; 3, с. 80].

Останнім часом проблема взаємодії міжнародного і конституційного права, імплементація норм міжнародного права у внутрішнє законодавство, роль цих норм для забезпечення внутрішнього правопорядку стала в Україні об'єктом наукового аналізу [4], що свідчить про велику значущість цієї проблеми.

Інтеграційні процеси, що розгорнулися у другій половині ХХ ст. у державах Західної Європи, призвели до необхідності розробки єдиних підходів до багатьох сфер політичного, економічного і соціального життя, обумовили потребу в уніфікації внутрішньодержавного законодавства шляхом створення якісно нової групи міжнародно-правових норм.

Міжнародні нормативно-правові акти, що визначають міжнародно-правові стандарти організації та розвитку територій і місцевої демократії, містять певні міжнародні гарантії прав цих територій. Вони є системою універсальних міжнародних способів встановлення і захисту прав адміністративно-територіальних одиниць, які закріплені в міжнародних документах правового характеру і є обов'язковими для виконання усіма державами.

Особливе місце в європейських інтеграційних процесах відведено місцевій демократії, стандарти становлення та функціонування якої знайшли своє формулювання та втілення в таких міжнародно-правових документах, як Європейська Хартія місцевого самоврядування (1985 р.), Всесвітня Декларація місцевого самоврядування (1985 р.), Європейська типова Конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними громадами або органами влади (1980 р.), Європейська Декларація міських прав (1992 р.), Європейська Хартія міст (1993 р.), Європейська Хартія про участь молоді у муніципальному і регіональному житті (1994 р.). Прийняття і втілення в життя цих міжнародних нормативно-правових актів свідчить про існування чітко визначених міжнародних стандартів місцевого самоврядування та статусу адміністративно-територіальних одиниць не тільки в європейських державах, а й в усьому світовому співтоваристві.

Процес створення міжнародно-правових стандартів організації та розвитку місцевої демократії, як і будівництво єдиної Європи, триває і має динамічний характер. Україна, здійснюючи реформування правової системи, використовує відповідні рамкові норми міжнародного характеру в прийнятті нових законодавчих актів і регламентуванні найважливіших компетенційних і функціональних аспектів діяльності місцевих органів влади.

Прийняття особливого документа, який мав би обов'язкову силу і сприяв захисту та зміцненню місцевої демократії, було давньою метою європейських органів місцевого самоврядування та територіальних громад, інтереси яких ці органи представляють. Першим комплексним, багатостороннім правовим документом, що відобразив і закріпив міжнародні стандарти становлення і функціонування місцевого самоврядування, визначив «базові принципи» місцевої автономії як однієї з основ демократії [5, с. 11], є Європейська Хартія місцевого самоврядування, яку прийнято Радою Європи 15 жовтня 1985 р. [6] і ратифіковано Верховною Радою України 15 липня 1997 р. [7]. Прийняття цього вельми важливого європейського законодавчого акта стало результатом багатьох ініціатив та багаторічної праці різних європейських структур та свідченням важливого значення місцевого самоврядування як необхідного атрибута демократичного суспільства [8, с. 249]. Європейська Хартія місцевого самоврядування є основним і обов'язковим міжнародно-правовим документом для країн – членів Ради Європи, який містить стандарти щодо організації управління на місцях на засадах місцевого самоврядування. Метою Європейської Хартії місцевого самоврядування є встановлення загальноєвропейських стандартів щодо визначення і захисту прав територіальних громад і органів місцевого самоврядування, що забезпечує їх активну участь у вирішенні питань місцевого значення.

Європейська Хартія місцевого самоврядування зобов'язала держави, які її підписали, застосовувати основні правові норми, що гарантують правову, адміністративну і фінансову автономність територіальних громад та їх органів. Тим самим, вона стала важливим кроком на шляху до утвердження життєздатності на всіх територіальних рівнях управління принципів, які Рада Європи проголосила і захищає з моменту свого створення з метою захисту прав людини, формування демократичної суспільної свідомості в європейських країнах [9, с. 29]. Спрямовані на захист і посилення незалежності місцевої влади в різних країнах Європи, положення Європейської Хартії місцевого самоврядування є значним внеском в утворення основ такої Європи, яка будувалася б на принципах демократії і децентралізації влади [10, с. 324].

Європейська Хартія місцевого самоврядування поширює міжнародне регулювання таких важливих питань, як умови життя і діяльності людей з державного рівня на рівень самоврядного управління [11, с. 341] та має велике значення, оскільки «її принципи спрямовані на забезпечення організаційно-правової, фінансової, матеріальної самостійності територіальних громад, необхідності децентралізації державного управління, деконцентрації власних повноважень, чіткого розмежування повноважень між місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, дотримання принципу субсидіарності» [12, с. 402]. Вона є свого роду «відправними основоположеннями, які визначили рамки здійснення муніципальних функцій» [13, с. 321].

Українські правознавці дають високу оцінку Європейській Хартії місцевого самоврядування [14, с. 325; 15, с. 154; 16, с. 3; 17, с. 139; 18, с. 4; 19, с. 5; 20, с. 401; 21, с. 186–

187], підкреслюючи, що цей документ є фундаментальним інструментом регулювання кола питань державного та місцевого значення.

Рада Європи пильно стежить за становленням і функціонуванням системи місцевого самоврядування в державах-членах, оскільки цей інститут є важливим інструментом демократичного розвитку держави. Про це свідчить той факт, що в Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи № 190 від 26 вересня 1995 р. щодо вступу України до цієї організації, яка передбачала виконання 10 зобов'язань і 13 обов'язків, поряд з реформуванням правової системи важливе місце відводилося реформуванню системи місцевого самоврядування [22, с. 81].

Після підписання від імені України 6 листопада 1996 р. в м. Страсбурзі і ратифікації Верховною Радою України 15 липня 1997 р. положення Європейської Хартії місцевого самоврядування відповідно до ст. 9 Конституції України набули обов'язкової юридичної сили, тобто стали частиною українського національного законодавства. Готуючись стати членом Ради Європи, Україна мала усвідомити важливість цього й інших документів і вже до свого вступу в цю організацію діяти відповідно, гармонізуючи своє законодавство в зазначеному напрямі [23, с. 325]. Виконуючи перед Радою Європи свої зобов'язання, Верховною Радою 21 травня 1997 р. прийнято Закон України «Про місцеве самоврядування», в якому знайшли своє закріплення більшість положень Європейської Хартії місцевого самоврядування. Зокрема, це стосується сфери компетенції, матеріально-фінансової основи, правового статусу виборних посадових осіб місцевого самоврядування тощо.

Необхідно зазначити, що положення Європейської Хартії місцевого самоврядування і Закону України «Про місцеве самоврядування» поширюються на всі органи місцевого самоврядування незалежно від рівня підпорядкування (обласні, районні, міські).

Важливим міжнародним нормативно-правовим документом, що закріплює міжнародно-правові стандарти організації та розвитку місцевої демократії та функціонування місцевого самоврядування, є Всесвітня Декларація місцевого самоврядування, яку було прийнято XXVII Конгресом Міжнародної Спільноти місцевої влади 26 вересня 1985 р. у м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія). Формулювання Всесвітньої Декларації місцевого самоврядування значною мірою збігаються з положеннями Європейської Хартії місцевого самоврядування і порівняно з останньою є точнішими. Зміст статей Декларації носить переважно стверджувальний, а не рекомендаційний характер. Ця Декларація не є обов'язковою для виконання Україною, але становить значний інтерес і має певне значення при прийнятті внутрішньодержавних нормативно-правових актів [24, с. 183]. Прикладом імплементації цих міжнародно-правових норм може бути той факт, що багато положень Всесвітньої Декларації місцевого самоврядування міститься у Хартії українських міст, прийнятій Асоціацією міст України в 1997 р.

Ураховуючи особливе значення міст для розвитку держави, особливості соціальних і правових відносин у містах, європейським співтовариством прийнято ряд окремих міжнародних документів, які відображають правовий статус цих населених пунктів. Зокрема, Постійною Конференцією місцевих і регіональних органів влад Європи (CLRAE) Ради Європи було прийнято Європейську Декларацію міських прав [25] та Європейську Хартію міст [26].

Європейська Декларація міських прав, яку було прийнято 18 березня 1992 р., являє собою «комплекс умов стабільного розвитку і функціонування міських поселень в сучасних умовах» [27, с. 66] та є «своєрідним кадастром міських прав, який повинен в обов'язковому порядку знайти своє відображення та закріплення в Хартіях (статутах) міст з урахуванням індивідуальних особливостей їх розвитку» [28, с. 95]. Цей міжнародно-правовий документ передбачає зобов'язання домагатись забезпечення усім мешканцям міст рівних прав на: правову безпеку; екологічну безпеку; роботу; житло; безпечний рух; охорону здоров'я; спорт і дозвілля; культуру; інтеграцію багатьох культур; якісну архітектуру; гармонійне життя; політичне життя; економічний розвиток; гармонійний розвиток; послуги і товари; раціональне використання природних ресурсів; розвиток особистості; співробітництво між містами; фінансову забезпеченість; рівноправність.

Принципи, розроблені в Декларації, одержали високу оцінку муніципалітетів держав Західної Європи. Можна з упевненістю сказати, що положення цього документа становлять

особливий інтерес для органів місцевого самоврядування міст і можуть бути використані нашою державою при вирішенні питань на локальному рівні через статутне право в рамках Основного Закону України. Отже, принципи Декларації міських прав обов'язково мають бути покладені органами міського управління в основу при розробці та прийнятті статутів міст.

У 1980 р. Радою Європи здійснювалася широкомасштабна Програма в рамках Європейської Кампанії за відродження міст під девізом «До кращого життя в місті» («a better life in towns», «des villes pour vivre», «Stadte zum Leben»). У розробці Програми взяли участь члени міжурядового комітету Ради Європи, який складається з представників національних міністерств держав-учасниць організації з питань міського розвитку. Робота Ради Європи в той період була спрямована на відродження міст континенту й своїми цілями мала створення кращих соціальних і культурних можливостей у містах, поліпшення міського природного середовища проживання, комунальний розвиток і участь у ньому громадськості, реабілітацію існуючої житлової інфраструктури. Підсумковим завданням цієї європейської Програми була розробка дуже важливого міжнародно-правового документу, що визначає статус міст, – Європейської Хартії міст, яка була прийнята у Страсбурзі в 1993 р. і увібрала в себе значний досвід з питань міського розвитку [29].

Характерною рисою цього досить об'ємного документа є наявність і обґрунтування в ньому принципів ефективного міського управління і місцевого життя, які мають бути покладені в основу урбаністичної політики урядів і місцевої влади держав-членів Ради Європи. Особливий інтерес становлять принципи міського розвитку, додержання яких, на думку Ради Європи, може сприяти відродженню і відновленню міського життя. Серед них можна виділити: розвиток транспорту і транспортної інфраструктури; стан навколишнього природного середовища і природи в місті; стан міської архітектури і пам'яток старовини; житлове будівництво; міська безпека і запобігання злочинності; несприятливі чинники і становище інвалідів; організація спорту і дозвілля в місті; міська культура; міжкультурна (етнічна) інтеграція; організація охорони здоров'я; участь громадськості в міському розвитку і плануванні; економічний розвиток.

Визнання і сприйняття українським законодавцем та органами місцевого самоврядування принципів Європейської Декларації міських прав та Європейської Хартії міст дозволить більш чітко систематизувати повноваження рад міського рівня, визначити межі їх компетенції, розширивши при цьому сферу відповідальності місцевої влади, а також уніфікувати «питання місцевого значення», які є основним об'єктом місцевої демократії і не знайшли своєї конституційної регламентації. Крім того, положення цих міжнародних нормативно-правових актів можуть бути покладені в основу статутів територіальних громад міст та інших населених пунктів України, активізувавши та модифікувавши локальну правотворчість [30, с. 96].

З урахуванням положень Всесвітньої Декларації місцевого самоврядування, Європейської Хартії місцевого самоврядування, Європейської Декларації міських прав, Європейської Хартії міст та інших документів Асоціацією міст України 26 червня 1997 р. було прийнято Хартію українських міст [31], поштовхом для створення якої стала потреба привернути увагу всіх органів державної влади та громадськості до проблем, що існують в містах, і зосередити зусилля усіх зацікавлених сторін на основних напрямках, які визначатимуть майбутнє наших міст і стосуються питань підтримання життєздатності міст і створення в них можливостей для соціального і культурного розвитку, відновлення наявного житлового фонду, покращання навколишнього середовища в містах, розвитку міст і залучення до нього громадськості. Основною метою Хартії є об'єднання зусиль органів міського самоврядування, їх асоціацій, громадських та інших організацій для утвердження і розвитку місцевого самоврядування і забезпечення органам місцевої влади умов для управління містами.

Не менш важливим міжнародним нормативно-правовим актом, що встановлює міжнародно-правові стандарти організації та розвитку міської демократії та молодіжної політики в містах, є прийнята в 1994 р. Радою Європи з ініціативи Конгресу місцевої і регіональної влад Європейська Хартія про участь молоді в муніципальному і регіональному

житті [32], положення якої є обов'язковими для держав-членів Ради Європи. Реалізація принципів, що містяться у цьому документі, забезпечує реальну участь молоді у функціонуванні місцевої демократії. Уявляється, що глибоке вивчення змісту та шляхів реалізації цих принципів є вельми актуальним для державних органів та органів місцевого самоврядування нашої держави у світлі розроблення Концепції державної молодіжної політики в Україні, у якій обов'язково мають знайти своє закріплення і її локально-регіональні аспекти.

Процес створення міжнародно-правових стандартів управління територіями і місцевої демократії триває та має динамічний характер. Уже розроблені та визнані більшістю держав європейського континенту міжнародні стандарти місцевої демократії Україна як держава-член Ради Європи має закріпити в національному законодавстві, тим більше, що це є вельми актуальним як для нашої держави в цілому, так і для місцевих органів влади у зв'язку з проблемою вдосконалення адміністративно-територіального устрою. Визнання, прийняття та реалізація в Україні принципів вищезазначених міжнародних нормативно-правових актів стане свідченням наміру нашої держави приєднатися до європейського співтовариства.

Питання гармонізації законодавства України з правовими актами провідних міжнародних організацій Європи стали особливо актуальними для нашої держави останнім часом. Намір України увійти до Європейського співтовариства потребує проводити уніфікацію національних політико-правових інститутів щодо інститутів країн ЄС [33, с. 44]. Основними віхами цього процесу були: Угода про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом (1994 р.), вступ у Раду Європи (1995 р.), конституційне закріплення положень про співвідношення міжнародного і національного права (ст. 9 Основного Закону), ратифікація Конвенції про захист прав і основних свобод (1997 р.). Це дозволяє сказати, що в нашій країні формуються і політико-правова практика, і законодавство щодо вирішення настільки складної проблеми. Тим паче, що у ряді випадків об'єктивно виникає потреба в імплементаційній правотворчості.

Для української держави, що почала свій шлях до демократії, питання про пріоритетність міжнародного права має величезне значення, оскільки це одна з гарантій входження України в європейський і світовий правовий простір, захисту законних інтересів країни на міжнародній арені. Норми міжнародного права являють собою міжнародні стандарти, яких прагнуть дотримуватися держави у своєму конституційному законодавстві, правовій системі в цілому. Реалізація цих норм – шлях до демократизації суспільних процесів. Але, як зазначає В.Н. Денисов, міжнародне співтовариство не має у своїй структурі якогось центрального органа виконавчої влади або судового органа, які могли б реально забезпечувати дотримання норм міжнародного права [34, с. 29]. Відповідно, це лягає на плечі державних структур кожної країни, яка взяла на себе зобов'язання щодо виконання тих або інших міжнародних договорів, тому актуальною є проблема їх реалізації у внутрішньому законодавстві.

Цікавим у цьому відношенні є й досвід Японії, де засобом планомірного піднесення господарства депресивних міст стали технополіси. З 1980 р. тут здійснювалася розроблена Міністерством зовнішньої торгівлі та промисловості програма створення науково-виробничих містечок, які спеціалізуються на авіабудуванні, виробництві ракетно-космічної техніки, медичної електронної апаратури, інтегральних схем ЕОМ та інших найновіших галузях, а також на підготовці кадрів і наукових дослідженнях [35, с. 153]. За рахунок стимулювання творчої обстановки передбачається забезпечити не просто поживавлення господарської активності, а й нову якість зростання [36, с. 82].

Своєрідний шлях обрала Польща, де управління є однією з форм децентралізації управління. Органи самоврядування мають юридичну незалежність і можуть оскаржувати рішення державних органів так, як це можуть робити пересічні громадяни. Разом із тим вони діють під наглядом державних органів, які контролюють виконання законів [37, с. 237]. У Польщі місцева влада вже кілька років має найвищі оцінки довіри громадян за соціальними дослідженнями. Вона найближче до громадян, і громадяни відчують, що мають на неї безпосередній вплив. Наприклад, у Кракові створено центр обслуговування громадян, куди з усіма питаннями йде людина, до одного державного службовця, не

мусить бігати по всьому місту, збирати довідки [38, с. 27]. На наш погляд, доцільно було б використати цей досвід, оскільки Польща і Україна мають чимало спільного в історії, культурі, ментальності, економіці тощо.

Вивчення зарубіжного досвіду у проведенні місцевої політики дозволяє зробити висновок, що проблеми розвитку територій України не мають прямих аналогів у світовому процесі урбанізації через свій, відмінний від інших суспільно-політичний та соціально-економічний фон. Засоби подолання кризових явищ не можуть бути запозиченими у «чистому вигляді». Разом із тим процес становлення механізму управління місцевим розвитком виявляє певні закономірності, які не можна не враховувати у місцевій практиці.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що велику роль у забезпеченні якісного управління територіями відіграють міжнародні нормативно-правові акти (міжнародні договори, конвенції, декларації та інші міжнародні документи), у яких закріплено міжнародні норми, принципи, правові і організаційні засоби, умови і вимоги, за допомогою яких здійснюється забезпечення і охорона статусу адміністративно-територіальних одиниць. Україна поступово приєднується до вимог міжнародних нормативно-правових актів щодо управління територіальними одиницями, які є основою базою при прийнятті внутрішньодержавних нормативних актів.

Входження України як повноправного члена у світове співтовариство наклало на неї певні обов'язки щодо реалізації своїх міжнародно-правових зобов'язань не тільки на міжнародній арені, але й усередині країни. Тому процеси державотворення проводяться з використанням міжнародних нормативно-правових актів і досвіду держав-членів Ради Європи, що мають виключно важливе значення для України. Реалізуючи свої міжнародно-правові зобов'язання щодо становлення міжнародно-правових стандартів організації та розвитку адміністративно-територіальних одиниць, Україна приймає законодавчі акти національного характеру з урахуванням міжнародно-правових норм. Так, ряд особливо важливих нормативних актів уже прийнято: Закони України «Про місцеве самоврядування», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про органи самоорганізації населення», «Про столицю України – місто-герой Київ» тощо.

Сьогодні в нашому суспільстві продовжуються пошуки ефективної та демократичної моделі управління. З початком впровадження в Україні адміністративно-територіальної реформи активно напрацьовуються різні варіанти Концепції державної регіональної політики, формуються конкретні пропозиції щодо напрямів майбутніх адміністративно-територіальної та муніципальної реформ. Почався процес становлення нової системи територіальної організації влади з урахуванням положень Конституції України та загальновизнаних принципів і стандартів міжнародного права. У міжнародному правовому просторі гарантії територіальної цілісності України закріплено п. 2 ст. 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй, ст. 1 Хартії про особливе партнерство між Україною та організацією Північноатлантичного блоку, ст. 3 Статуту СНД та іншими міжнародними документами [39, с. 13].

Зараз на порядку денному стоїть потреба у проведенні адміністративно-територіальної реформи та прийнятті цілого пакета взаємопов'язаних законів, які забезпечували б збалансовану, узгоджену й ефективну організацію місцевої влади. Враховуючи необхідність гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародно-правовими стандартами муніципальної демократії, а також спираючись на позитивний досвід місцевого розвитку у провідних зарубіжних державах, на наш погляд, необхідно розробити й прийняти Державну комплексну наукову програму розвитку адміністративно-територіальних одиниць України. Безумовно, існують істотні труднощі, обумовлені чинниками економічного, політичного, правового та психологічного характеру. Однак ситуація в нашій державі не є безвихідною. Практика державного будівництва, розвиток державотворчих інституцій на міжнародному і національному рівнях буде сприяти подальшому розширенню законодавчої бази і практичному вирішенню проблем, пов'язаних зі становленням національного законодавства щодо конституційно-правового статусу адміністративно-територіальних одиниць в Україні.

Список використаних джерел

1. Денисов В.Н. Статус міжнародних договорів в Конституції України / В.Н. Денисов // Вісник Академії правових наук України. – 1997. – № 1. – С. 29–36.
2. Тодика Ю.М. Конституція України: проблеми теорії і практики: монографія / Ю.М. Тодика. – Харків: Факт, 2000. – 608 с.
3. Рабінович П. Імплементція міжнародних договорів в Україні та гармонізація з ними національного законодавства (деякі загальнотеоретичні аспекти) / П. Рабінович, Н. Раданович // Вісник Академії правових наук України. – 1999. – № 1. – С. 80–86.
4. Пухтинський Н. Актуальні проблеми імплементції Європейської Хартії місцевого самоврядування та реформування місцевого самоврядування в Україні / Н. Пухтинський, В. Толкованов // Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні: науково-практичний посібник; упоряд. О.В. Бейко, А.Г. Гук, В.М. Князев; за ред. М.О. Пухтинського, В.В. Толкованова. – К.: Крамар, 2003. – С. 148–159; Баймуратов М.О. Міжнародне співробітництво органів місцевого самоврядування України: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.02 / М.О. Баймуратов // Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 1996. – 54 с.; Раданович Н.М. Імплементційна правотворчість: деякі загальнотеоретичні аспекти / Н.М. Раданович // Прав людини Україна. – Вип. 2. – Львів, 1999; Григорішен В. Європейська Хартія про місцеве самоврядування і проблеми державної регіональної політики та місцевого самоврядування в Україні / В. Григорішен // Вісник УАДУ. – 2001. – № 2. – Ч. 2. – С. 9–13; Баймуратов М.О. Організаційно-правове забезпечення місцевими Радами народних депутатів співробітництва поріднених міст: автореф. дис... канд. юрид. наук: 21.00.02 / М.О. Баймуратов // Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 1993. – 21 с.; Коссей В. Европейские стандарты местного самоуправления / В. Коссей // Юридический вестник. – 1997. – № 2. – С. 90–98; Мойсієнко В.М. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування та їх імплементція в українському законодавстві / В.М. Мойсієнко // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – С. 340–343; Шумак І.О. Запровадження стандартів Європейського Союзу в адміністративно-територіальному устрої України / І.О. Шумак // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – С. 378–380; Яцунська О.О. Світовий досвід місцевого самоврядування та перспективи його інституціонально-системного втілення в Україні: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / О.О. Яцунська // Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2001. – 20 с.; Орзих М.Ф. Международные стандарты местного самоуправления: учебное пособие / М.Ф. Орзих, М.А. Баймуратов. – Одесса: АО БАХВА, 1993. – 128 с.; Баймуратов М.А. Международные связи местных Советов / М.А. Баймуратов. – Одесса: Печатный Двор, 1995. – 140 с.
5. Григорішен В. Європейська Хартія про місцеве самоврядування і проблеми державної регіональної політики та місцевого самоврядування в Україні / В. Григорішен // Вісник УАДУ. – 2001. – № 2. – Ч. 2. – С. 9–13.
6. Европейская Хартия местного самоуправления // Народный депутат. – 1993. – № 11. – С. 57–59.
7. Про ратифікацію Європейської Хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15 липня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – Ст. 249.
8. Шкабаро В.М. Імплементція міжнародно-правових норм в законодавстві України щодо конституційно-правового статусу міста / В.М. Шкабаро // Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – С. 249–252.
9. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування: навч. посіб. / М. Пітцик, Е.С. Мальто, В. Кравченко та ін.; за ред. канд. юрид. наук, доцента Кравченка В.В. – К., 2000. – 296 с.
10. Муниципальное право Украины: підручник / В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький, М.О. Баймуратов та ін.; за ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.

11. Мойсієнко В.М. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування та їх імплементація в українському законодавстві / В.М. Мойсієнко // Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – С. 340–343.

12. Гнилорыбов В.В. Европейские стандарты местного самоуправления в Украине / В.В. Гнилорыбов // Держава і право. Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – С. 399–403.

13. Калашніков В.М. Принципи місцевого самоврядування: європейські стандарти та національне законодавство / В.М. Калашніков, А.О. Хмельников // Держава і право. Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – С. 321–323.

14. Муніципальне право України: підручник / В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький, М.О. Баймуратов та ін.; за ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.

15. Пухтинський М. Актуальні проблеми імплементації Європейської Хартії місцевого самоврядування та реформування місцевого самоврядування в Україні / М. Пухтинський, В. Толкованов // Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні: науково-практичний посібник / упоряд. О.В. Бейко, А.Г. Гук, В.М. Князев; за ред. М.О. Пухтинського, В.В. Толкованова. – К.: Крамар, 2003. – С. 148–159.

16. Медведчук В.В. Місцеве самоврядування і як його доцільно організувати в Україні / В.В. Медведчук // Урядовий кур'єр. – 1995. – 28 грудня. – С. 3.

17. Пухтинський М. Прийняття в Україні головних засад Європейської Хартії про місцеве самоврядування / М. Пухтинський // Юридический вестник. – 1995. – № 1. – С. 138–140.

18. Рубцов В. Европейская Хартия о местном самоуправлении – стандарт местной демократии для стран-членов Совета Европы / В. Рубцов // Голос України. – 1995. – 21 декаб. – С. 4.

19. Лаврик В. Удаляемся от Хартии, пытаюсь... присоединиться к ней? / В. Лаврик // Голос України. – 1996. – 26 января. – С. 5.

20. Гнилорыбов В.В. Европейские стандарты местного самоуправления в Украине / В.В. Гнилорыбов // Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – С. 399–403.

21. Рубцов В. Імплементация Европейської Хартії Місцевого самоврядування та громадянське суспільство / В. Рубцов // Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. науково-практичний посібник / упоряд. О.В. Бейко, А.Г. Гук, В.М. Князев; за ред. М.О. Пухтинського, В.В. Толкованова. – К.: Крамар, 2003. – С. 185–198.

22. Рекомендація Парламентської асамблеї Ради Європи № 190 (1995) від 26 вересня 1995 р. щодо вступу України до Ради Європи // Політика і час. – 1995. – № 2. – С. 81.

23. Муніципальне право України: підручник / В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький, М.О. Баймуратов та ін.; за ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.

24. Шкабаро В.М. Міжнародне нормативно-правове забезпечення статусу міста / В.М. Шкабаро // Україна в контексті процесів глобалізації: нові реалії та національна стратегія: Матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Дніпропетровськ, 23–24 листопада 2001 р.) // Світова цивілізація і міжнародні відносини. – 2001. – № 1(3). – С. 182–184.

25. The European Declaration of Urban Rights. – SCLRA, 1992.

26. The European Urban Charter. – Standing Conference of Local and Regional Authorities of Europe, 1993.

27. European Charter on the participation of young people in municipal and regional life. – CE, 1994.

28. Коссей В. Европейские стандарты местного самоуправления / В. Коссей // Юридический вестник. – 1997. – № 2. – С. 90–98.

29. The European Urban Charter. – Standing Conference of Local and Regional Authorities of Europe, 1993.

30. Коссей В. Европейские стандарты местного самоуправления / В. Коссей // Юридический вестник. – 1997. – № 2. – С. 90–98.

31. Хартія Українських міст, прийнята Загальними зборами Асоціації міст України 26 червня 1997 р., м. Київ // П.Д. Біленчук, В.В. Кравченко, М.В. Підмогильний // Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право). – К.: Атіка, 2000. – С. 268–287.

32. European Charter on the participation of young people in municipal and regional life. – CE, 1994.

33. Базір А. Сучасні тенденції реформування місцевого самоврядування в Україні / А. Базір // Нова політика. – 2000. – № 6. – С. 44–50.

34. Денисов В.Н. Статус міжнародних договорів в Конституції України / В.Н. Денисов // Вісник Академії правових наук України. – 1997. – № 1. – С. 29–36.

35. Тесля П.Н. Технополис в Японии / П.Н. Тесля // ЭКО. – 1989. – № 6. – С. 153–160.

36. Дробишевська Т. Зарубіжний досвід міської політики / Т. Дробишевська // Економіка України. – 1996. – № 2. – С. 79–83.

37. Бебик В. Еволюція системи місцевого самоврядування в Польщі (на прикладі міста Шрьода Великопольська) / В. Бебик, М. Яцків // Вісник УАДУ. – 2001. – № 1. – С. 233–238.

38. Павловська Ю. Польські гміни самодостатніші за українські райцентри / Ю. Павловська // Фондовий ринок. – 2000. – 22 листопада. – № 43. – С. 26–27.

39. Телешун С. Конституційні засади територіального устрою України. Альтернативи і перспективи / С. Телешун // Віче. – 2000. – № 5. – С. 13–19.

В статье исследуются нормативно-правовые стандарты управления территориями, проблемы взаимодействия международного и внутреннего права государства, вопросы имплементации норм международного права во внутреннее законодательство Украины, роль этих норм для обеспечения внутреннего правопорядка государства. Проанализированы международные нормативно-правовые акты, которые определяют международно-правовые стандарты организации и развития территорий и местной демократии. Обоснован вывод, что важную роль в обеспечении качественного управления территориями играют международные нормативно-правовые акты (международные договоры, конвенции, декларации и иные международные документы), в которых закреплены международные нормы, принципы, правовые и организационные средства, условия и требования, при помощи которых осуществляются обеспечение и охрана статуса административно-территориальных единиц.

Ключевые слова: территория государства, международные нормативно-правовые акты, местная демократия, административно-территориальное устройство, административно-территориальная единица, местное самоуправление.

The international juridical instruments about management of territories, the problems of interaction of international law and national law of a state, aspects of implementation of the international norms in the national law of Ukraine, the role of these norms in the ensuring of state home legal order are studied in this article. The international juridical instruments, that outline the international juridical standards of organization and development of territories and local democracy, are analyzed. An author of this article drew a conclusion, that a big sense in the ensuring of qualitative management of territories have the international juridical instruments (international treaties, conventions, declarations and others international documents), where the international norms, principles, legal and organizing means, juridical conditions and demands about an ensuring and protection of the status of administrative-territorial parts.

Key words: state territory, international juridical instruments, local democracy, administrative-territorial regime, administrative-territorial part, local self-government.

Одержано 15.02.2013.